

Strah i povjerenje u biblijskim obiteljima

Izlaganje na 44. Obiteljskoj ljetnoj školi; subota, 29. kolovoza 2015. u 9 sati, Filozofski fakultet Družbe Isusove, Zagreb, Jordanovac 110.

* zvučni zapis predavanja dostupan na: <http://amdg.eu/2015/08/strah-i-povjerenje-u-biblijskim-obiceljima/>

Sažetak

Prema već ustaljenoj maloj tradiciji sadržaj je ovoga izlaganja zadan. Valja smireno i skromno, ali što dublje i preciznije pogledati što i kako o temi obiteljske škole kaže Sveto pismo. S posebnim osjećajem zaustavit ćemo se na zadaći koju nam je pokojni p. Jure Bosančić, SJ ostavio u baštinu: Strah i povjerenje u obitelji. Zahvalno i poučljivo gledamo što nam Božja Riječ o tome govori. Pokušat ćemo uvodno pogledati fenomen straha kako ga Biblija poznaje, a tako i nastanak i plodove ljudskoga povjerenja. Potom ćemo iz obilja poznatih biblijskih obitelji odabrati nekoliko prizora koji će nam osvijetliti međusobni odnos članova i njihovo suočavanje s vrlo aktualnim životnim teškoćama koje izazivlju strah. Potražiti ćemo osobito gdje su izvori povjerenja i kako ono može rasti. Nastojat ćemo na plodan način razlikovati vrste strahova i pojedine oblike povjerenja. Pripaziti ćemo na odnos muža i žene s jedne strane, te na strah i povjerenje u odnosu djece i roditelja. Uočiti ćemo kako Pismo neskriveno prokazuje bolno nepovjerenje ali i u najtežim okolnostima udara temelje hrabrosti u obiteljskom životu. Izlaganje će prema običaju ponuditi i konkretna pitanja za osobni i skupni rad.

1. Polazišta

1.1 Fenomen straha u Bibliji

Na Obiteljskoj ljetnoj školi Filozofsko-teološkoga instituta Družbe Isusove redovito imam najljepšu zadaću jer sve sudionike smijem pozvati da pogledamo blago koje nam je svima dano, a to je Božja riječ. Stoga ne izlažem kao učitelj učenicima, nego smo ovdje svi učenici Božje riječi. Zadatak je jednostavan: ono što je tema škole želimo proraditi kroz Sveto pismo. Ovaj put to je "Strah i povjerenje u obitelji". Znamo da Biblija jako dobro poznaje strah koji može biti vrlo neugodan, sveopći uzemirivatelj, kao primjerice kada se je narod Božji, izlazeći iz kuće ropstva odjednom našao na onom poznatom mjestu u sasvim razumljivu iskustvu: pred njima je more, a za njima odjednom vojska progonitelja, faraon dolazi (Izl 14,10). Sveto pismo bilježi da ih je obuzeo "veliki strah" koji se onda pretače u zdvojni biblijski "krik" koji označava najdublju krizu. Poznaje Sveto pismo i onaj strah koji će najbolje moći roditelji razumjeti kada dječak Isus s dvanaest godina odjednom nestaje njima iz vidokrug. Traže ga – ne nekoliko sati, ne jednu noć, nego puna tri dana (Lk 2,46).

Zanimljivo kako već onaj prvi strah Izraela pred Crvenim morem upozorava na vrlo nezgodan ustroj koji nosimo u sebi, da se ljudi koji su se uplašili odjednom takoreći automatski daju na to da napadaju i optužuju (Izl 14,11s). To je idući korak. Oni traže krivca u Mojsiju i na najružniji način izokreću sav njegov pothvat oslobođanja i poručuju mu: "Ti si nas odveo u smrt, ti si kriv". Strah vrlo brzo postaje agresijom kaže nam Sveto pismo što znamo i iz iskustva.

U Svetom pismu međutim početak ljudskoga straha, rađanje straha jest u strahu pred Bogom ("Pobojah se" Post 3,10). Ljudski strah nastaje kao strah pred Bogom i dolazi od neuvažavanja i neprimjenjivanja Božje riječi. Čovjek ne poštuje onu rečenicu upozorenja koja je usmjerena na čuvanje života ("Budeš li od toga jeo, sigurno ćeš umrijeti." 2,17) i taj se prvi strah očituje kao potreba za skrivanjem zato što se čovjek osjeća nezaštićenim, izloženim, osjeća svoju golotinju (3,10). To je prvi strah u Bibliji. Odmah nakon toga dolazi dobro poznat, žalostan i mučan Kainov strah ("Tko god me nađe, može me ubiti" (4,14). To je drugi strah koji u Bibliji susrećemo i izravan je plod onoga što je Kain učinio. Boji se da će sada njemu netko učiniti upravo ono što je on Abelu učinio (hebr. *harag* Post 4,8.14). Kain se boji za svoj život, to je strah da će njega netko ubiti.

1.2 Hrabrost i povjerenje u Bibliji

Poznaje Sveto pismo jako dobro i hrabrost, kada je na primjer mladi Samson, obuzet Božjim duhom, dobio takvu snagu da je sam svladao lava (Suci 14,6) ili kad je dječak David, pastir sam izvijestio kralja o tome na koji je način "trenirao", kako se pripremao za boj s Golijatom. David govori o svojim pastirskim iskustvima kada je morao obraniti svoje ovce i od medvjeda i od lava i to je, sam kaže, najbolja priprava za susret s velikim Golijatom. David pritom uopće ne pada u pogrešnu oholost ili samouvjerenost. Svjedoči: "Gospodin me je izbavio od medvjeda i lava" (1 Sam 17,37). "Gospodin će me izbaviti", on je "gospodar bitke" (r. 47) kaže David i u Božje se ime on s pravom nada pobjedi nad Golijatom. David predstavlja one ljude koji jasno pokazuju koliko je Bog izvor njihova povjerenja, njihove hrabrosti.

Možda još više i od Samsona i od Davida kao blizak biblijski uzor pred nama stoji poznati lik Judite. Ona je žena, nije snažan muškarac u arhetipskom smislu. K tome je i udovica, dakle nema više obiteljske potpore, a ipak se daje na to da praktički bez ikakve zaštite ide u samo središte napadačkih šatora. Napadač je pritom u Bibliji luciferovskih razmjera jer traži: ili će te se pokloniti meni, ili vas neće biti.

Nama je dakako osobito zanimljivo vidjeti ne tek strah koji se rađa primjerice u narodu pred Crvenim morem, nego s divljenjem gledamo i na rezultat do kojega je precizna pedagogija Mojsija, voditelja, dovela narod u toj mučnoj situaciji. Iznimno je poučan njegov način postupanja: Oni osjetivši strah napadaju Mojsija, ružno ga optužuju, vrijeđaju na najgori način (Izl 14,11s). Međutim, on te uvrede

"preskače" i ide odmah na korijen problema. Mojsije govori: "Ne bojte se!" (r. 13).

Prepoznaje njihov strah i onda čini ono što će svaka majka, svaki roditelj, odmah razumjeti: preusmjerava njihovu pozornost sa straha, koji je realan i pravi strah, na ono što Bog čini. On poziva: "Gledajte spasenje Božje!" (r. 13). I taj se njegov poziv pokazao kao vrlo točan, plodan i uspješan. Prelazak preko Crvenoga mora nije tek neki spektakl za pamćenje, nije najpoznatije čudo u Starome zavjetu nego je tu zato da kao rezultat donese nešto istinski čudesno. Cijeli je narod, naime, na kraju toga poglavlja, doživjevši od Boga darovano novo

oslobođenje iz opasnosti, došao do *povjerenja* ("narod povjerova" r. 31). Biblija pred nas stavlja izvještaj o tome da cijela zajednica sada dolazi do povjerenja. Strah je prošao, povjerenje dolazi i to baš u biblijskom smislu – povjerenje u Boga i povjerenje u Mojsija (r. 31). Vjera u Boga i vjera u čovjeka

idu zajedno. To nam je važno jer pripada u središnju kršćansku istinu o Isusu koji je Bog i čovjek, i odmah nas podsjeća na ono što sam Isus kaže u obiteljskoj atmosferi Posljednje večere: "Vjerujte u Boga i u mene vjerujte (Iv 14,1)."

Zanimljivo nam je zadržati se trenutak na prijelazu preko Crvenog mora i zato što se ovdje susrećemo s jednim strahom koji je u Bibliji pozitivna vrednota, nama jako dobro poznat već iz Katekizma, a zove se *strah Božji*. Biblijski nam primjer najbolje pokazuje o čemu se zapravo radi: narod doživjevši kako je Bog spasitelj i osloboditelj, kako ih je on izvukao iz nevolje, sada više ne osjeća strah niti od mora koje je pred njima kao zapreka, niti od faraonove vojske koja ih progoni; više ne strahuju niti od prirodnih sila koje su veće od njih – ima ih puno, velike su i strašne, u klimatskim promjenama to najbolje prepoznamo – i više se ne boje ljudi, progoniteljske vojne sile. Ostaje tek sveti strah od vrhunskoga i jedinoga autoriteta Božjega ("narod se poboja" Izl 14,31).

Kada govorimo o obitelji, onda nam može jako dobro pomoći upravo ova slika straha Božjega da se prisjetimo vjerojatno najpoznatije biblijske rečenice koja govori o međusobnom odnosu muža i žene gdje sv. Pavao traži: "Neke se žene pokoravaju svojim muževima" (Ef 5,22). Prije toga, međutim, isti pojam nosi zapovijed koja vrlo jasno kaže "Pokoravajte se jedni drugima u strahu Kristovu" (r. 21). Strah Božji, taj sveti strah – osjećaj božanskoga autoriteta koji je iznad svega – stoji i kao početak teologije obitelji.

1.3 Pitanja za rad

U ovom bih promišljanju htio ne samo pozvati da zajedno pročitamo neke odlomke iz Svetoga pisma nego bih jasno htio predložiti tri pitanja za osobni rad, rad u skupinama i za razmišljanje u našim obiteljima.

1. *Kako negujemo povjerenje u našoj obitelji?*
2. *Što je uzrok nepovjerenju između muža i žene, roditelja i djece?*
3. *Kada mi je vjera u Isusa bila izvor hrabrosti?*

Na prvom mjestu je mjestu pitanje: Kako negujemo povjerenje u našoj obitelji? Kako mi to u našoj obitelji radimo na povjerenju jer ono neće samo od sebe nastati. Drugo je pitanje poziva nas da otkrijemo i pregledamo što je danas uzrok nepovjerenja između muža i žene, između roditelja i djece. Možemo osobno promisliti, a potom pronaći odgovore i u našem zajedničkom radu. Posljednje pitanje ide u dubinu: Kada mi je vjera u Isusa bila izvor hrabrosti?

1.4 Cilj i plan istraživanja

Govorimo li o strahu, jasno imamo u pozadini činjenicu da živimo na prostoru koji je zbog povijesnih okolnosti i zbog lošega političkog vodstva sedamdeset godina živio u režimu koji se je namjerno služio metodom straha, šireći žandarsko nasilje. Ta činjenica ostaje, takva prošlost djeluje na nas. Također, danas kad gledamo tzv. Islamsku državu vidimo koliko je strah metoda osvajanja, a svaka obitelj najbolje će si moći žalosno posvijestiti što znači strah, odnosno povjerenje, kad se prisjetimo izbjegličke krize, cijele obitelji koje kreću iz Afrike, iz Azije i zapravo ne znaju što ih čeka.

Kada razgovaramo o strahu i povjerenju, neophodno je pogledati koji nam je cilj. Kamo mi to želimo doći? Nije nam svrha riješiti se svakoga straha i naivno vjerovati svemu i svakome. Jasno da ne idemo za tim. Nama je cilj, pogotovo kada govorimo o obitelji: *postati čovjekom*. Želim omogućiti svojoj djeci, svojoj supruzi/suprugu, sebi samome da postanem čovjekom. Što to konkretno znači u ovom slučaju? Ponajprije da dođemo do zdrave doze *realnoga straha*. Život bez straha je nepаметan, a realan je onaj strah koji me upozorava na pravu opasnost. Postoje nerealni strahovi, kada se bojimo, a ne bismo se trebali bojati. Cilj nam je vidjeti kako da postignemo i razvijemo povjerenje koje je višestruko:

- (1) povjerenje u vlastiti organizam, u svoje tijelo,
- (2) povjerenje u bližnjega, onoliko koliko je to vrijedno,
- (3) povjerenje u svijet, koliko svijet zaslužuje povjerenje i
- (4) napokon, povjerenje u Boga koji je nebeski otac.

S tim polazištem, s takvim nakanama krećemo u osobni rad i u proučavanje Svetoga pisma.

U Bibliji ćemo, kad gledamo na cjelinu biblijske povijesti, vrlo lako prepoznati obiteljske situacije, i dok govorimo o strahu i povjerenju, zadržimo se namjerno baš na obiteljima! Pogledat ćemo kratko na prvu veliku biblijsku obitelj praoca Jakova koja je veoma prikladna za svako proučavanje jer Jakova poznajemo doslovce od majčine utrobe, gdje je već u sukobu sa svojim bratom, pa do njegove smrti. Pratimo ga u svim fazama života: Jakov je sin i brat, Jakov je muž, otac i djed. Zato je vrlo zahvalno pogledati njegov život. Recimo potom riječ-dvije o Mojsiju i njegovoj obitelji. Zaustavit ćemo se naposljetku na Kristovu životu i zadržati se u susretu s dvije obitelji. Prva obitelj neka bude ona u kojoj je sin obično označen kao padavičar, premda nije jasna dijagnoza njegove bolesti; za završetak neka ostane ono najljepše: prisjetimo se obitelji u kojoj je kćerkica doduše umrla, ali onda dolazi Isus i počinje novi život.

2. Strah i povjerenje u obitelj praoca Jakova

Iz Jakovljeva života dobro poznajemo njegov dugačak put sazrijevanja. Započnimo s jednom konkretnom epizodom: Jakovljevom egzistencijalnom molitvom u Post 32,10–13.

"O Bože oca moga Abrahama! Bože oca moga Izaka! O Jahve, koji si mi naredio: 'Vrati se u svoj rodni kraj, i ja ću ti biti dobrotiv!' (11) Nisam vrijedan sve dobrote koju si tako postojano iskazivao svome sluzi. Tâ samo sam sa svojim štapom nekoć prešao ovaj Jordan, a sad sam narastao u dva tabora. (12) Izbavi me od šaka moga brata, od šaka Ezavovih! Inače se bojim da bi mogao doći i umlatiti i mene, i majke, i djecu. (13) Ti si rekao: 'Obilnim ću te dobrima obasipati i tvoje potomstvo umnožiti poput pijeska u moru koji se ne da prebrojiti zbog množine.'" (Prijevod Zagrebačke Biblije)

Jakov se nakon dugačka izbjivanja od dvadesetak godina vraća u svoju domovinu, počinje slušati ono što Bog od njega traži. Povratak se, naime, zbiva na Božji nalog pa je to nov stupanj u njegovu životu (usp. "Vrati se!" r. 10). Na svojem putu Jakov se moli. To je prva, nešto malo dulja Jakovljeva molitva koja je zapisana u Svetom pismu, a nama je važna zbog toga što je prije svega trenutak iskrenosti. Istina koju on izriče – njegov vapaj Bogu – strahovit je. On traži izbjavljenje od vlastitoga brata: "Spasi mi od sile i vlasti, od *ruke* mojega brata" (U hebrejskom jeziku "ruka" redovito označava nečiju snagu, vlast r. 12). Dobro je izreći svoj strah, to je poznato iz psihologije. Još je bolje ako taj strah izrekemo na pravome mjestu, pred autoritetom, pred onim koji može riješiti taj strah. Jakov to čini u molitvi pred Bogom. Strašno je istodobno što nakon toliko dugoga vremena još uvijek stoji osnovni problem s kojim je Jakov i krenuo, otišavši iz vlastite obitelji.

Jakovljeva je molitva međutim dobra i stoga što se pokazuje kao pravi *dijalog*. On se oslanja na Božju riječ: i početak i kraj njegove molitve jesu riječi koje Bog govori (Post 32,10.13). Progovara druga strana, odvija se razgovor. Ta nam slika izvrsno pomaže da shvatimo do čega je Jakov došao. Čovjek koji se već kao dječak dao – kao da nema nikakva straha – na trgovanje s vlastitim bratom oko prvorodstva ("Prodaj mi prvorodstvo!" 25,31); dao se na žestoku i opaku prijevaru pred vlastitim ocem, uzima ono što mu ne pripada i pritom izravno niječe vlastiti identitet ("Ja sam Ezav" 27,19). Plod takva ponašanja jest Kainovska prijetnja: Njegov brat Ezav prijeti da će ga ubiti čim otac umre (27,41). Sveto pismo vrlo jasno razotkriva kako nastaju naši strahovi. Činjenica je da Jakov u ovom prvom razdoblju kao da nije osjećao straha, a onda dolazi prijelomni trenutak: njegov čudesan, dobro poznati san koji pokazuje da nebo itekako zna što se na zemlji zbiva. Čuveni glasnici Božji, anđeli, koji se spuštaju i penju prema gore (28,12) pokazatelji su da je Bogu u svemu znano što se s Jakovom zbiva. U toj noći prvi put čitamo o Jakovljevu *strahu* (2x "strah": uplašio se, strašno mjesto; Zagrebačka Biblija: "potresen" r. 17). On doživljava božanski autoritet i to ga je uzdrimalo. Bit će to za njega spasonosno. On je u potrazi za zajedništvom, on ide u kraj u kojem će pronaći ženu (28,2), ali zapravo je u isti mah u bijegu od vlastitoga brata koji mu je zaprijetio smrću (27,43).

Plod Jakovljeva sna nisu samo strah i uznemirenost, nego on polaže *zavjet* – prvi biblijski zavjet – koji je za naše razmišljanje važan. Temeljno, egzistencijalno povjerenje polaže u Boga. Jakovu je potrebna hrana, potrebno mu je odijelo, potrebna mu je sigurnost na putu – sve to on očekuje od Boga (Post 28,20). Veze je s vlastitom obitelji rastrgao, nema nikoga, i to ga dovodi u situaciju u kojoj se on hoćeš-nećeš mora na Boga osloniti. Pozorno uočavamo taj moment čovjeka koji u svom zavjetu govori Bogu ponajprije na način pogodbe, gotovo ultimatum, ali svoje egzistencijalno povjerenje stavlja u Boga. Tek nakon puno godina on više neće provjeravati Božju vjerodostojnost. Na početku je, evo, rekao: "Ako Bog bude sa mnom", a nakon dugih godina on će pred vlastitom ženom posvjedočiti: "Jest,

Gospodin je bio sa mnom!" (31,5). To je njegova ispovijest vjere. Iskustvom je došao do povjerenja. Riječ je o uspješnom životnom hodu na kojemu je on, nažalost, snosio posljedice i

prošao teško pročišćenje za sve pogrešne poteze koje je poduzimao. Što je činio drugome sam je poslije doživio.

Ostaje međutim fenomen, ključan za nas kada govorimo o obiteljskom strahu u Bibliji: nakon dvadesetak godina Jakov još uvijek osjeća onaj izvorni strah pred vlastitim bratom. Navikli smo ponavljati pogrešnu misao, neistinu da *vrijeme liječi sve rane*. To je naravno netočno. Vrijeme ne liječi apsolutno ništa, to pokazuje i Jakovljevo iskustvo. Za liječenje se traži puno, puno više od tek samoga vremena. Zna liječnik: da bi rana zacijelila, mnogi su upravo čudesni čimbenici na djelu. Ovaj biblijski izvještaj pokazuje međutim da je moguće riješiti dubinski problem straha. Pomaže molitva koju je Jakov izrekao (Post 32,1–13); pomaže Božji odgovor koji se zbiva u poznatoj noćnoj borbi s neznancem (32,25–30). Nakon toga dolazi do dirljiva pomirenja. Strah je razriješen! Brat Ezav više očito nije ispunjen mržnjom i prijetnjom, brat mu oprašta, oni se grle, oni obojica plaču (tako hebr. izvornik u Post 33,4). Pomirili su se i to je pomirenje stvarno, dubinsko i ozbiljno što pokazuje i to da će zajednički pokopati svojega oca (35,29) premda oni ne žive zajedno, svaki ide na svoju stranu (33,16s). Pomirenje je važno. Hoće li oni zajedno živjeti, to je njihova stvar.

Isti taj Jakov, kad postane otac, opet će doživjeti nekoliko velikih strahova. Njegov omiljeni sin Josip bit će za njega izgubljen, misli da je mrtav (Post 37,33), pa je onda razumljivo da će s velikim strahom čuvati Benjamina koji je najmlađi i neće ga dati (42,38). Ne želi da ponovno krenu u Egipat, makar im treba hrane, jer se boji za Benjaminov život. Dogodit će međutim poznati veliki preokret. Jedan od sinova – Juda – sama sebe nudi kao jamstvo (43,9). Njegov postupak će stvoriti povjerenje u ocu (r. 11). Zbiva se promjena od straha do povjerenja na temelju interventa jednoga sina.

Nakon dugo godina naći će se opet stari Jakov i Josip (Post 46,29), koji je u međuvremenu prošao težak put, ali je došao do takoreći vrhovne vlasti u Egiptu. U tom dirljivu susretu postat će nam jasno kako je otac Jakov mudro postupio s dječjim snovima koji su izazvali ne samo mržnju i ljutnju braće, nego su ih naveli na takav grozan čin da prodaju vlastitoga brata. Otac je čuvao taj san, *čuvao je tu riječ* – kaže izvorni biblijski jezik (Zagrebačka Biblija: "razmišljao o svemu", Post 37,11). Doista, po snovima i po tumačenju snova Josip postaje spasitelj cijele obitelji. U našem promišljanju važno primijetiti kako je Jakov čovjek čiju sudbinu možemo itekako razumjeti u moderno doba. On svoju obitelj osniva u tuđini (Padan-Aram), dakle ne u zavičaju, i onda će pod stare dane opet morati u tuđinu, u Egipat.

3. Mojsije – izbavljeni izbavitelj

Ako bi smo htjeli posve kratko nešto reći o Mojsiju, s kojim smo se već susreli na početku u uvodnom razmišljanju o strahu, uočimo najprije kako je i on dio jedne obitelji. Ponajprije nam je zanimljivo opet zamijetiti kako je njegova obitelj u stranoj zemlji gdje bijahu primljeni kao dobrodošli gosti, a onda im je zbog promjene vlasti odjednom život ugrožen (Izl 1,8–14). Postali su roblje, a divlja i luđačka naredba da novorođene dječake treba ubijati nažalost nije

daleko od moderne civilizacije i svega onoga što i ovih dana slušamo u vezi s tzv. planiranim roditeljstvom i s ubijanjem onih koji još nisu rođeni. Važno je to istaknuti tako da vidimo kako Sveto pismo itekako poznaje u jednu ruku strahovite okolnosti i u drugu ruku hrabrost ljudi da u takvom svijetu prime dijete kao Božji dar.

Najprije se možemo zaustaviti na *majci*. Ona je hrabra žena koja će svoje dijete čuvati u tajnosti puna tri mjeseca (Izl 2,2). Omogućuje mu život makar tako da ga sakriva od svih, a onda će poslušati ludi zakon koji kaže: "Mušku novorođenčad treba baciti u rijeku" (Izl 1,22). Pritom međutim postupa vrlo dovitljivo. Ona čuva život svojega sina tako da ga, znamo, stavlja u košaricu i odlaže ga – ne tako da ga samo baci u rijeku, – nego ga namjerno, kako Sveti tekst kaže, postavlja u trstiku uz obalu rijeke (2,3). Čuva život svoga djeteta, a opet poštuje zakon koji je zao kakav jest!

Za Mojsijev život naravno da nam je važna i njegova jednako tako hrabra i još više dovitljiva *sestra* koja nadvladava onaj normalan strah koji bi se rađao uvijek kada smo u neposrednom kontaktu s osobama iz najvišega društvenoga sloja i vlasti. Ona, robovska djevojčica, u kontaktu je s princezom, faraonovom kćeri (Izl 2,7). Ona će isposlovati izvrstan *deal*: ne samo da će Mojsije djetinjstvo provesti uz vlastitu majku nego će ona još za to biti i plaćena (r. 9). Vrlo mudra djevojčica!

U Mojsijevu nam slučaju Sveto pismo pokazuje kako roditelji u strašnim uvjetima pronalaze način da svojem djetetu omoguće ulazak u visoku civilizaciju – Egipat. Omogućuju mu školovanje, ni manje ni više, nego na dvoru, na najvišoj razini. Znamo li kako se zove Mojsijev otac? Redoviti čitatelj Svetoga pisma zapravo ni ne zna njegovo ime – toliko je taj čovjek, Amram, u pozadini (Izl 6,20). Ipak, kada se Bog predstavlja Mojsiju, onda

će mu jasno reći da je on Bog ne tek njegovih predaka, nego na prvom mjestu ističe: "Ja sam Bog tvojega oca" (Izl 3,6). Psihologija u posljednja dva stoljeća nam je itekako pokazala koliko je upravo *tata*-otac ključna figura za stvaranje slike o Bogu kod djeteta. Tu činjenicu Biblija potvrđuje, a mi se možemo pitati je li možda upravo očev utjecaj u Mojsiju stvorio pozadinu za kasnije Mojsijevo postupanje. Jošuu, mladića, – još dijete – Mojsije šalje u boj (Izl 17,9), ali ga pri tome ne ostavlja samoga nego se penje na brdo i pruža mu poznato molitveno pokroviteljstvo: Dok su Mojsijeve ruke podignute, Jošua pobjeđuje (r. 11).

4. Obitelj pred nepoznatim, pred snagom zloduha

Mk 9,14–29 (Mt 17,14–21; Lk 9,37–43)

Pođimo do dobro poznatoga evanđeoskoga doživljaja u našem proučavanju straha i povjerenja u Svetom pismu pri čemu se posebno zadržavamo upravo na obiteljima. U ovom izvještaju susrećemo onu tešku, bolnu situaciju kad stojimo pred neizvjesnošću, pred nepoznatim, pred znakom zloduha. "Vjerujem. Pomozi mojoj nevjeri" (Mk 9,24) govori otac, dajući odgovor u kojemu se skriva i vjera, ali i sva krhkost toga povjerenja. "Pomozi mojoj nevjeri!" kaže otac učitelju Isusu koji ga je vrlo kratko i jasno upozorio: ako imaš povjerenja, možeš sve. Riječ je o mučnoj zgodi kad se zapravo ne zna što je: je li taj dječak mjesečar, ima li padavicu ili je opsjednut? Nije jasno iz dijagnoze, a koliko ta obitelj trpi vidi si i po tome što ta bolest postade predmetom javne rasprave. Tu su pismoznanci, tu je svjetina, mnoštvo koje se okupilo (Mt 9,14). Bol je to velika za obitelj i strah što će biti s njihovim djetetom.

The Possessed Boy at the Foot of Mount Tabor by James Tissot

Opis koji daje otac, pristupajući Isusu, vrlo je konkretan i bolan. Evo dječaka koji ne može vladati svojim vlastitim organizmom. Trza se, grči, pjeni, pada na zemlju, zgrabljen iznutra, oboren, škriplje zubima, ostaje kao mrtav, suši se (Mk 9,18.20 i paralele) – sve su to riječi koje Sveto pismo upotrebljava da bi nam predočilo potresan prizor. Osim toga posebno je naglašeno kako taj dječak ne može pravo komunicirati (r. 17). Duh koji je u njemu jest gluh i nijem. Dijete njihovo ne može pravo niti slušati, niti govoriti, sve što se od njega čuje jest vika, krika, buka (r. 26). Nažalost pred nama je situaciju u kojoj je jedna stvar jasna, a to je da čudna nepoznata unutarnja sila – bolest, zloduh – toga dječaka želi "uništiti" (Mk 9,23). Tako evanđelje bez uvijanja bilježi. Lukino evanđelje zapisuje: "smrviti" (Lk 9,39), Marko kaže jednostavno "uništiti, upropastiti". Sveto pismo ne skriva kolika je muka u toj obitelji, koliki strah mora vladati i pojačavati se, nakupljati se, postaje jedna nesavladiva planina, jer sve to traje od malena, od djetinjstva (Mk 9,21). Nije od jučer, nije tek sad došlo nego to traje. Bolno je i teško, odmah nas podsjeća na iskustva paničnoga napadaja, vrhunskoga teškoga straha, koji može doći posve nepredviđeno. Upravo takav opis nalazimo kod ovoga dječaka.

Kolika je radost, olakšanje i utjeha pronaći onoga koji vlada situacijom, koji zna o čemu se radi i koji može donijeti rješenje. Upravo na tom putu odlučujuću ulogu ima otac, – otac obitelji, otac toga dječaka – koji jasno kaže: "Učitelju ja sam htio doći do tebe" (Mk 9,17). To je od početka bila njegova nakana. Čitamo u evanđelju da je Isus u to vrijeme na gori Preobraženja i u taj čas ne zna što se dolje zbiva. Dječakov otac u svome povjerenju da može nešto učiniti neće stati ni onda kada, kako sam izvješćuje, njegovi učenici nisu uspjeli (r. 17). On se tuži i jasno ustanovljuje: niti sami roditelji, a niti Isusovi učenici nisu imali uspjeha.

Neće oca zaustaviti ni dvostruka Kristova optužba: "Vi ste nevjerni rod!" (Mk 9,19). Gospodin odrješito opominje: "Zašto kažeš: 'Ako možeš'. Tko ima povjerenja, taj može sve!" (r. 23). U dva navrata Isus izriče tešku riječ, ali taj se čovjek ne da uzdrmati. Posebno nam je privlačno i nadahnjujuće za naše promišljanje uočiti kakva je njegova rečenica, kako on govori Isusu tražeći i vapeći "Pomozi nam!" (r. 22). Ne moli on samo u svoje ime, ne moli samo za sebe, nego stoji kao zagovornik cijele obitelji. Ono što otac svojom želi jest dodirnuti Kristovo srce. U njegovoj je molbi sadržana poznata biblijska riječ koja govori o božanskoj sućuti (grč. *splanhнизomai* Duda-Fučak: "imati samilosti" r. 22). Dok se na poziv pape Franje spremamo na jubilarnu Godinu Milosrđa s posebnom pozornošću uočavamo kako ovaj otac smjera na Isusovu sućut, na njegovo smilovanje, na samilost i unutarnje sažaljenje, osjećaj njegova srca.

Otac je molitelj ne samo u svoje ime nego za cijelu svoju obitelj. Traži: "Pomozi *nam!* Imaj samilosti s *nama!*" Zadržao se on u razgovoru s Isusom – to traje neko vrijeme (u Markovu evanđelju razgovor teče od r. 17 do r. 24) – pa s pravom velimo da je on čovjek u molitvi. Govoriti Isusu o svojim željama, o svojim potrebama jest *molitva*. Divan rezultat poznajemo. Otac je omogućio da Gospodin djeluje na njegovu djetetu, predao je Isusu vlast, dao je njemu da on učini što može. Tako u evanđelju nastupa Učitelj koji jasno, s autoritetom zapovijeda. Otklanja zloduha. Učitelj uzima dječaka za ruku. Važan je taj dodir: utjelovljeni Sin Božji uzima u ruke, dodiruje tijelo čovjeka koji je gotovo mrtav kako već ovi uokolo kažu (Mk 9,26). On ga podiže, diže ga (r. 27).

Zanimljivo nam je primijetiti na kraju kako se događaj ne dovršava tako da bi, eto, dječak sretno bio oslobođen od svoje bolesti, nego ga Isus *predaje ocu*, kako bilježi Lukino evanđelje (Lk 9,42). Gospodin ga vraća u krug obitelji! Obitelj može sada živjeti novim životom. Majka i otac doživljavaju jednako tako oslobođenje od silnoga straha kao i sam dječak koji je izliječen. Uočimo također kako muka da bolesno dijete postade predmetom javne rasprave – što nikad nije ugodno – sada dovodi do rezultata koji je teološki bitan: ljudi prepoznaju da ovo nije tek djelo jednoga čovjeka, nego vide Božje djelo (r. 43). Okupljeni svjedoče da je Bog na djelu, ne tek ljudsko umijeće i vlast.

5. Novi život u Jairovoj obitelji

Mk 5,22–43

Prisjetimo se za kraj poznate, drage biblijske povijesti u kojoj se opet susrećemo s bolnom situacijom u jednoj obitelji pri vrhu društvene ljestvice.

Nalazimo se u obitelji nadstojnika sinagoge (Mk 5,22), onoga koji je zadužen za sveto mjesto gdje se narod Božji okuplja na molitvu i na slušanje Božje riječi. Kćerkica im je na umoru (r. 23). Sva visoka služba i ugled neće pomoći, život ima svoje

zakone. Istina jest, ljudi su se okupili što je vjerojatno povezano s činjenicom da je riječ ne tek o nekom običnom čovjeku nego o nadstojniku mjesne sinagoge.

U mučnom trenutku lako razumijemo sav strah koji se javlja s mišlju: "Dijete će nam umrijeti". Kao i u prethodnom evanđeoskom događaju *otac* se opet pokazuje kao onaj koji ima povjerenja. On pristupa Isusu i – Sveto pismo jasno kaže – on se poklonio ("padne mu pred noge" Mk 5,22). Klanja se Isusu, iskazuje mu štovanje. Pravi vjerni starozavjetni Židov klanja se Isusu i pritom – kako Pismo prikladno bilježi – *naveliko*, s mnogo razloga izrekao je svoj problem (Duda-Fučak u kontekstu prevode: "usrdno" r. 23). Zamolio je Isusa, kao što će Isus na kraju isto tako *naveliko* tražiti od njih da čuvaju u tajnosti to što se dogodilo ("dobro im poprijeti" r. 43). Nije to javni spektakl, atrakcija za svijet, nego je Božji dar ovoj obitelji.

Ono što otac očekuje jest veliko i silno. On traži da Isus dođe i da *položi ruke* na njihovu kćer (Mk 5,23). Polaganje ruku ostade do danas u sakramentima sačuvano – i u sakramentu svetoga reda i u bolesničkom pomazanju. U očevu srcu uvjerenje je da Isus ima moć učiniti da dijete bude spašeno (grč. *sozō* r. 23). Evanđelje namjerno rabi pasivni oblik: "biti spašen" za koji nas teolozi upozoravaju da ima posebno značenje (Duda-Fučak u kontekstu prevode "ozdraviti"). Trpni oblik znači: ovdje je Otac nebeski na djelu. Tamo gdje Isus dolazi, Otac nebeski može djelovati. Otac nebeski spašava.

Otac Jair očekuje da njegova kćerkica *živi* (grč. *zō* Mk 5,23). Njegovo povjerenje dva puta je bilo napadnuto. Ponajprije, kad mu donose glas da je dijete umrlo i pritom upozoravaju na zdrav ljudski obzir: ne isplati se više mučiti Učitelja (r. 35). Međutim, rješenje će doći usprkos tome. Drugi razlog zašto njegovo povjerenje može biti uzdrmano, drugi napadač na njegovo povjerenje jesu profesionalni oplakivači, kojima je smrt važna. Oni su se već okupili, glasno nariču (r. 38); dio je to njihova biznisa, oni to trebaju. I u prvom i u drugom slučaju sam Gospodin dolazi kao onaj koji rješava problem. Kada su Jairu donijeli vijest o umrloj djevojčici i kada su ga upozorili na zdravi ljudski obzir, Isus preuzima inicijativu i kaže "Samo vjeruj!" (r. 36). Isus Krist poziva na povjerenje. U drugom slučaju do kraja će se pokazati kako se otac sad mogao povući i ostati po strani. Nadstojnik u svemu dopušta Isusu da bude autoritet koji će žestokom riječi jednostavno ukloniti zaposlene naricatelje, usmjerene na smrt. Isus će potom proglasiti, bez imalo uzmicanja, svojom božanskom djelotvornom riječi da je ta smrt samo san: "djevojčica spava" (r. 39). Djevojčica je faktički umrla – svjedoči izričiti sud okupljenih i vijest glasnika, – ali Kristovom riječju to postaje san.

Divan rezultat evanđeoske zgone pokazuje nam koliko je obitelj važna. Gospodin Isus sve istjeruje iz toga zaštićenoga, svetog, tajnog prostora (Mk 5,40). Ovo što će se zbiti nije "event" za javnost, nije to za naslovne stranice ni za privlačenje pozornosti. Unutra će biti prisutni samo ona trojica odabranih učenika – Petar, Ivan i Jakov – koji bijahu s njime na gori Preobraženja, i uz njih samo majka i otac preminule djevojčice. Za naše je promišljanje od presudne važnosti uočiti kako je ovaj događaj obiteljska stvar. Majka, otac i dijete tu su u čas kada Sveto pismo neposredno donosi obje biblijske riječi koje označavaju Kristovo uskrsnuće: (1) djevojčica će se *dići*, Isus će joj dati da bude podignuta iz mrtvih (grč. *egeirō* r. 41); (2) djevojčica će *ustati* (grč. *anistēmi* r. 42). Pri tom onaj uži krug ljudi smije čuti Isusove žive riječi, ono što je došlo do nas zapisano u Svetom pismu baš onim živim jezikom kojim se je Gospodin koristio: "Talita kum – Djevojčice ustani!" (r. 41). Evanđelje zapisuje dragocjeni ulomak u kojem čujemo govorni aramejski jezik.

Je li u Isusovu srcu bio u taj čas poseban osjećaj, je li i to pokazatelj teološke poruke kada čitamo da ova djevojčica ima dvanaest godina, baš onoliko koliko je Isus imao kada su ga tri dana tražili (Lk 2,42)? Dvije biblijske riječi "dići se" i "ustati" koje označavaju uskrsnuće vrijede kao pokazatelj da Gospodin Isus, kao i inače u svojim čudesima, daje nešto od svojega

uskrснуća. Zacijelo je i ova činjenica da je djevojčica u dobi od dvanaest godina izričita Kristova napomena: kao što su dječaka Isusa onda tri dana tražili, tako će opet doći onih novih tri dana kada će opet biti potrebno čekati da Gospodin ustane od mrtvih.

U zaključku ove biblijske epizode važno je uočiti kako je riječ o pravom, ljudskom životu. Lukino evanđelje u paralelnom izvještaju ističe da se duh vratio djevojčici (Lk 8,55). Nije se zbio tek nešto prividno, nije ona pod vlašću nekog drugog, nego se to njezin vlastiti duh vratio u nju. Markovo evanđelje na istom tragu zamjećuje kako ona "poče hodati" (Duda-Fučak Mk 5,42), rabeći pritom riječ koja označava životni *hod*. Jairova kći opet hoda ovim svijetom. Nov je to početak za cijelu obitelj kako Gospodin svojom zapovijedi jasno pokazuje: Nalaže da joj dadnu jesti (r. 43), upozoravajući kako ovo nije čas da roditelji dignu ruke od svega, nego sada mogu nastaviti svoju ulogu. Opet nastupaju roditelji koji su hranitelji, koji prate svoje dijete, u tijelu živo, i daju mu da raste.

* * *

Prisjetimo se na kraju opet naših konkretnih pitanja koje nam vrijedi ponijeti sa sobom. Pokušali smo promišljati o strahu i povjerenju u Bibliji, zadržavajući se namjerno na obiteljskim situacijama. Stoga možemo baš na temelju Biblije pogledati na svoje vlastito iskustvo i ispitati:

Kako njeđujemo povjerenje u našoj obitelji?

Što je danas uzrok nepovjerenja između muža i žene, između roditelja i djece?

Kada nam je vjera u Boga, vjera u Isusa, bila izvor hrabrosti?